

Autor **Joanna Stepaniuk**
Współpraca **Ewa Tarkowska**

CYFROWA RESTAURACJA UNIKATOWYCH ZASOBÓW BIBLIOTEKI AKADEMII TEATRALNEJ

CZĘŚĆ 2

KOLEKCJA BIAŁOSTOCKA

*Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Społeczna Odpowiedzialność Nauki / Doskonała Nauka – Wsparcie dla bibliotek naukowych; nr projektu **SONB/SP/549669/2022**; kwota dofinansowania 223 300,00 zł; całkowita wartość projektu 248 300,00 zł. Tytuł projektu: Cyfrowa restauracja unikatowych zasobów Biblioteki Akademii Teatralnej.*

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

Nazwa projektu:

CYFROWA RESTAURACJA UNIKATOWYCH ZASOBÓW BIBLIOTEKI AKADEMII TEATRALNEJ

Nr projektu:

SONB/SP/549669/2022

Projekt zrealizowany w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Społeczna Odpowiedzialność Nauki / Doskonała Nauka – Wsparcie dla bibliotek naukowych

Kwota dofinansowania: 223 300,00 zł

Całkowita wartość projektu: 248 300,00 zł

Okres realizacji: 2022-2024

WPROWADZENIE I RYS HISTORYCZNY

PIST / PWST / AKADEMIA TEATRALNA: PRESTIŻOWA UCZELNIA TWORZY INTERESUJĄCĄ BIBLIOTEKĘ Z NIEPOWTARZALNYM ZBIOREM SPECJALNYM

Zbiory Biblioteki Akademii Teatralnej [od 1996 r.], przedtem PWST [od 1946 r.] i Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej [PIST, 1932–1946] są równie interesujące i oryginalne jak historia uczelni, której są częścią. Uczelnię od początku współtworzyli – z dużym zaangażowaniem i inwencją – wybitni twórcy i artyści. Historia biblioteki zaczyna się formalnie w roku 1946. Nim w latach sześćdziesiątych XX wieku przyjęto systemowe rozwiązania funkcjonowania i gromadzenia zbiorów, zasób biblioteki tworzyły przede wszystkim dary pedagogów, począwszy od najstarszych darowizn Aleksandra Zelwerowicza, Jana Kreczmara, Stanisławy Perzanowskiej [teksty sztuk z odręcznymi adnotacjami reżyserskimi], Janiny Romanówny, Edwarda Csató, Ludwika Sempolińskiego [osobisty zbiór odręcznie zapisanych nut i tekstów piosenek], po kolejne pokolenia pedagogów, takich jak Jan Kulczyński, Barbara Lasocka, Anna Seniuk [zbiór niewydanych maszynopisów], Erwin Axer, Andrzej Wajda, Jan Skotnicki, Krystyna Mazur. W 1948 roku nastąpiło przejście 1264 tomów z Centralnego Instytutu Kultury. Nie sposób pominąć zbiorów otrzymywanych od teatrów, nie tylko warszawskich, od ZAIKSu, od Agencji Autorskiej – oryginalnych, niepublikowanych maszynopisów z adaptacjami sztuk i prozy – zarówno tych granych w wielu teatrach, począwszy od lat czterdziestych XX wieku, po tłumaczenia tekstów niewystawianych znanych i nieznanym twórców.

ORYGINALNE ZBIORY SPECJALNE BIBLIOTEKI

Najcenniejszą i najciekawszą część zasobów Biblioteki stanowią zbiory specjalne, które są gromadzone regularnie i programowo od 1963 roku. To absolutnie oryginalna i niepowtarzalna część, tworzona z dokumentów pracy wykładowców, studentów i zapraszanych twórców, materiały ściśle związane ze specyfiką i charakterem działalności PWST / Akademii Teatralnej oraz procesem dydaktycznym. Składa się na nie tradycyjna i audiowizualna dokumentacja przedstawień dyplomowych, nagrania z pracy ze studentami, egzaminy semestralne, materiały z warsztatów, często prowadzonych przez wybitnych pedagogów i mistrzów polskiego i światowego teatru, dokumentacja życia naukowego i społecznego uczelni (inauguracje roku akademickiego, fuksówki, konferencje naukowe, spotkania z artystami, twórcami), dokumentacja Międzynarodowych Festiwali Szkół Teatralnych, wydarzeń artystycznych, jubileuszy itp.

Zbiory specjalne obejmują materiały analogowe (tradycyjna dokumentacja papierowa, w tym fotograficzna) i cyfrowe (nagrania na kasetach VHS, płytach DVD i od 2017 roku gromadzone w postaci plików umieszczanych na dyskach serwerów i komputerów i udostępniane w postaci linków).

Zbiory specjalne to zarazem świadectwa działalności prestiżowej artystycznej uczelni, dokumentacja metod i procesów kształcenia, kolekcja niepowtarzalnych dokumentów z dziedzin aktorstwa, reżyserii, dramatu, nauczania zawodu, ale również zapis ewolucji trendów, różnych, zmieniających się koncepcji teatru i jego twórców, źródła dokumentujące z jednej strony pedagogiczną działalność wielu wybitnych postaci polskiego teatru i filmu XX i XXI wieku, z drugiej zapis juwenaliów artystycznych kolejnych pokoleń polskich twórców.

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA BIBLIOTEKI, JEJ CELE I ZADANIA. DOSTĘPNOŚĆ W KATALOGACH – CHARAKTERYSTYKA ZBIORÓW

Biblioteka została powołana przez uczelnię macierzystą jako naukowa biblioteka międzywydziałowa trzech wydziałów: Aktorskiego, Reżyserii, Wiedzy o Teatrze, a od 1975 roku także Lalkarskiego w Białymstoku. Realizuje zadania dydaktyczne, naukowe i informacyjne poprzez gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie zbiorów, udzielanie informacji o zbiorach własnych oraz z innych baz danych. Pełni równocześnie funkcję ogólnopolskiej naukowej biblioteki specjalistycznej oraz publicznej i włączona jest do ogólnokrajowej sieci biblioteczno-informacyjnej.

Aktualnie biblioteka pracuje w stosującym międzynarodowe normy i standardy do opracowania i udostępniania zbiorów oraz prezentacji katalogu systemie SOWA SQL Premium. Współpracuje [umowa] z Narodowym Uniwersalnym Katalogiem Centralnym NUKAT. Centrum NUKAT [BUW] współpracuje z OCLC [Online Computer Library Center] i VIAF [Virtual International Authority File] / Międzynarodowa Kartoteka Haseł Wzorcowych. VIAF ujednocila zapisy haseł zbieranych z całego świata. Zbiory biblioteczne opracowywane są w standardowym, międzynarodowym formacie MARC21, stosowanym przez Bibliotekę Narodową, Centrum NUKAT, Bibliotekę Kongresu, biblioteki narodowe i publiczne na świecie. Przygotowywane opisy bibliograficzne są kompatybilne z opisami i standardami międzynarodowymi i znajdują się w VIAF, OCLC, w międzynarodowym katalogu WorldCat.

Wgląd do bazy danych jest możliwy z dowolnego terminalu na świecie poprzez [katalog OPAC](#) dostępny na stronach internetowych Akademii.

Biblioteka gromadzi zbiory z dziedziny teatru i sztuk mu pokrewnych, związanych z kulturą, sztuką i humanistyką. Budowanie zasobu odbywa się w ścisłej współpracy z użytkownikami, przede wszystkim z wykładowcami,

naukowcami i studentami. W zbiorach biblioteki są liczne trudno dostępne i niskonakładowe wydawnictwa: teksty sztuk i teksty krytycznoliterackie dotyczące teatru i historii teatru, wydawane od XVIII wieku po czasy współczesne. Dla użytkowników ze środowiska teatralnego [aktorów, reżyserów, krytyków teatralnych, naukowców i praktyków] to zbiory rzadkie, cenne i nierzadko niedostępne w innych księżnicach, a niezbędne do pracy naukowej, zawodowej i pedagogicznej, a także poznawczej dla osób zainteresowanych tymi dziedzinami. Zbiór jest zbiorem otwartym, regularnie powiększanym [zakupy, dary] i meliorowanym. Obejmuje wydawnictwa z zakresu teorii, historii, zagadnień teatru i dramatu polskiego i światowego, problemów i kierunków rozwoju teatru współczesnego, teorii, historii i współczesności kinematografii polskiej i światowej, monografii, biografii ludzi teatru, kina, dramatu, literatury, sztuki i kultury, teatru lalkowego, aktorstwa, nauczania zawodu, warsztatów, wymowy, reżyserii teatralnej, filmowej, telewizyjnej, opery, operetki, kabaretu, baletu, tańca widowiskowego i współczesnego, plastyki teatralnej, scenografii, kostiumologii, muzykologii, muzyki poważnej i rozrywkowej, historii sztuki i sztuki, historii polskiej i światowej, mediów i medioznawstwa, krytyki literackiej, literatury, literaturoznawstwa, filozofii, psychologii, socjologii, religii, etnografii i pokrewnych dziedzin nauki, głównie humanistycznych.

WYBRANE ZAGADNIENIA ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PROJEKTU

OPRACOWANIE ZBIORÓW CYFROWYCH

Zbiory zdigitalizowane w ramach projektu (poza nagraniami na taśmach 35 mm) były zinwentaryzowane, opracowane bibliograficznie, rekordy z ich opisami znajdują się w katalogu komputerowym / bazie danych biblioteki AT. Po digitalizacji metadane dla dokumentów cyfrowych zostały opracowane zgodnie z obowiązującymi rozporządzeniami (Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30.10.2006 o niezbędnych elementach struktury dokumentów elektronicznych), w formacie MARC21, w bibliotecznym systemie SOWA SQL Premium. W opisach zcyfryzowanych zbiorów zawarte są niezbędne, usystematyzowane informacje opisujące dokumenty, umożliwiające ich wyszukiwanie, kontrolę, zrozumienie oraz długotrwałe przechowywanie oraz zarządzanie.

Metadane dotyczące poszczególnych materiałów posiadają trzy podstawowe składniki:

- 1. opisowe**, dotyczące obiektu źródłowego i jego ewentualnych powiązań z innymi obiektami
- 2. administracyjno-techniczne:**
 - dotyczące praw autorskich, uprawnień do udostępniania
 - związane z procesem tworzenia obiektu cyfrowego, dotyczące dokładności odwzorowania oryginału, określające format odwzorowania cyfrowego oraz ułatwiające przyszłą migrację,
 - do innych formatów (np. rozdzielczość, głębie koloru, gęstość optyczną, częstotliwość próbkowania, nazwę i typ sprzętu, na którym dokonano digitalizacji, datę i czas wykonania kopii cyfrowej, szczegółową specyfikację formatu pliku, użyte oprogramowanie)

- dotyczące zalecanego sposobu używania obiektu cyfrowego,
 - dotyczące długotrwałego przechowywania obiektu, zazwyczaj definiowanego w odniesieniu do modelu referencyjnego OASIS (Open Archival Information System), mogą zawierać informacje dotyczące zmian w obiekcie w okresie jego przechowywania w repozytorium, dane o kolejnych konwersjach formatu, z podaniem zasady konwersji i przyczyny jej wykonania oraz zmian w metadanych,
- 3. strukturalne**, dotyczące struktury treści odwzorowania cyfrowego, np. w przypadku książki – stron, rozdziałów, ilustracji, okładki, przynależności do kolekcji.

ASPEKT PRAWNY PREZENTOWANIA I UPOWSZECHNIANIA ZBIORÓW SPECJALNYCH AKADEMII TEATRALNEJ

Ze względu na specyfikę uczelni i tworzonych przez nią zbiorów specjalnych całkowite upowszechnianie w domenie publicznej i otwartym Internecie nie może być realizowane. Udostępnianie zbiorów musi uwzględniać aspekt ochronny prawa autorskiego, prawa własności intelektualnej czy ochrony wizerunku. Dotyczy to szczególnie nagrań i materiałów ze spektakli dyplomowych, dokumentacji archiwalnej, pokazów, egzaminów – zawierających takie elementy jak reżyseria, adaptacja, muzyka, choreografia, kostiumy, projekty scenograficzne, a także własność intelektualną związaną z metodami i procesem kształcenia oraz powstającą w sferze artystycznej, ponadto wizerunek osobisty.

Najważniejsze aspekty Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Art.1.2: W szczególności przedmiotem prawa autorskiego są utwory wyrażone słowem: 7) muzyczne i słowno-muzyczne, 8) sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne, 9) audiowizualne (w tym filmowe).

Art.2.1: Opracowanie cudzego utworu, w szczególności tłumaczenie, adaptacja, jest przedmiotem prawa autorskiego, bez uszczerbku dla prawa do utworu pierwotnego.

Ustawa o prawie autorskim dopuszcza tzw. użytek publiczny, edukacyjny oraz użytek prywatny utworu.

Akademia Teatralna jest właścicielem nagrań, tworzonych w miejscu pracy wykładowców (artystów) i miejscu kształcenia studentów. Od 2004 roku zawierane są umowy prawne ze studentami i wykładowcami.

Należy przy tym pamiętać o art. 28 i 33 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Dozwolony użytek przysługujący bibliotekom, muzeom, archiwom, uczelniom, szkołom, instytucjom oświatowym, naukowym, badawczym. „Zgodnie z prawem autorskim, wymienione wyżej instytucje, mogą korzystać z już rozpowszechnionych utworów, nie tylko w celach dydaktycznych, ale także do prowadzenia badań naukowych. Jednak wyraźne ograniczenie użytku naukowego do fragmentów utworów [prawo cytatu], rodzi wątpliwości, czy bez licencji twórców [wydawców] – można prowadzić szerzej zakrojone badania naukowe”.

„Dla osób niepełnosprawnych w ramach dozwolonego użytku publicznego można sporządzać i rozpowszechniać kopie oraz adaptacje utworów w celu ułatwienia czy umożliwienia osobom niepełnosprawnym zapoznania się z nimi. Działanie takie nie może mieć zarobkowego charakteru, musi być ograniczone do rozmiarów związanych z naturą niepełnosprawności i wynikać musi wprost z określonej niepełnosprawności.” – cyt. Fundacja Nowoczesna Polska: „Dozwolony użytek publiczny”.

REGULAMIN UDOSTĘPNIANIA ZBIORÓW BIBLIOTEKI AKADEMII TEATRALNEJ IM. ALEKSANDRA ZELWEROWICZA W WARSZAWIE I FILII W BIAŁYMSTOKU:

Rozdział IV. Korzystanie z zasobów elektronicznych

§ 6

- 1.** Biblioteka zapewnia dostęp do cyfrowych zasobów elektronicznych:
 - a.** będących własnością Biblioteki,
 - b.** niebędących własnością Biblioteki,
 - c.** na korzystanie z których wykupiła licencje,
 - d.** na korzystanie z których uzyskała zgodę autora/ów na udostępnienie

2. Dostęp do zasobów cyfrowych licencjonowanych mają:
 - a. pracownicy i studenci posiadający aktywną kartę biblioteczną;
 - b. pozostałe osoby posiadające aktywną kartę biblioteczną, po wyrażeniu zgody przez kierownictwo Biblioteki.
3. W celu zalogowania się należy podać numer karty bibliotecznej oraz hasło. Zabronione jest udzielanie osobom nie będącym pracownikami, ani studentami Akademii dostępu do zasobów elektronicznych poprzez udostępnianie loginu i hasła.
4. Zasoby cyfrowe udostępniane przez Bibliotekę mogą być wykorzystywane przez użytkowników wyłącznie w sposób niekomercyjny na użytek własny do celów naukowych i edukacyjnych.
5. Dodatkowe ograniczenia użytkowania zasobów elektronicznych dla określonych grup użytkowników mogą wynikać z umów licencyjnych na poszczególne bazy danych.
6. Zabronione jest systematyczne i niezgodne z obowiązującym prawem autorskim i zapisami licencji korzystanie z zasobów elektronicznych udostępnianych przez Bibliotekę, tj. reprodukcja, gromadzenie na własnych nośnikach, redystrybucja lub odsprzedaż.
7. Zabronione jest dokonywanie jakichkolwiek zmian i modyfikacji w udostępnianych zasobach elektronicznych i oprogramowaniu. Szkody powstałe w wyniku niezgodnego z przepisami i licencjami oraz nieprawidłowego użytkowania zasobów cyfrowych lub ich celowego zniszczenia pokrywa bezpośredni użytkownik.
8. Nieprawidłowe użytkowanie zasobów cyfrowych jest podstawą do pozbawienia prawa do korzystania z tych zasobów.

ZBIORY BIBLIOTEKI – FILIA W BIAŁYMSTOKU

Biblioteka w Białymstoku utworzona w momencie powołania filii AT w roku 1975, obejmuje ok. 12500 woluminów tekstów literackich i publikacji naukowych z zakresu teatrologii, literaturoznawstwa i kultury, materiały dokumentujące historię i działalność teatrów lalkowych w Polsce i na świecie (zarówno publikacje naukowe z zakresu historii, teorii i technologii teatru lalek, unikatowe wydawnictwa albumowe), zbiory audiowizualne, czasopisma o tematyce specjalistycznej, prace magisterskie, dokumenty życia społecznego. Ważną część zasobu stanowią książki pochodzące z prywatnego księgozbioru Henryka Ryla, jednego z najwybitniejszych polskich lalkarzy, dramaturga, reżysera, teoretyka teatru lalek i publicysty, a także wieloletniego redaktora naczelnego czasopisma „Teatr Lalek”. Publikacje wchodzące w skład tej kolekcji to nierzadko egzemplarze wyjątkowo cenne i w większości niedostępne w innych bibliotekach w Polsce. Najciekawsze egzemplarze tej kolekcji to publikacje poświęcone zagadnieniom technologii teatru lalek oraz obcojęzyczne dramaty dla najmłodszych. Biblioteka gromadzi również scenariusze przeznaczonych głównie dla dzieci i młodzieży sztuk teatralnych. Pochodzą one z prywatnych kolekcji oraz z archiwów teatrów lalek. Autorami wielu scenariuszy i adaptacji są najwybitniejsi twórcy polskiego teatru lalek, tacy jak Jan Wilkowski, Jan Ośnica, Anna Świrszczyńska, Leokadia Serafinowicz, Jan Dorman, Henryk Ryl. Są to zarówno wydania książkowe, jak i maszynopisy [ok. 3000 egzemplarzy]. W tej części zasobu na szczególną uwagę zasługuje seria wydawnicza „Nowe Sztuki dla Dzieci i Młodzieży”, wydawana przez Centrum Sztuki Dziecka w Poznaniu i prezentująca utwory dramatyczne polskich i zagranicznych autorów oraz kolekcja wydawnictwa Dramedition, które specjalizuje się w publikacji współczesnej dramaturgii francuskojęzycznej, której tematyka skupia się najczęściej wokół współczesnych problemów dzieci i młodzieży. Biblioteka gromadzi także dokumentację działalności i życia uczelni, na którą składają się nagrania, plakaty, fotografie i inne materiały dokumentujące spektakle dyplomowe, przebieg zajęć dydaktycznych oraz najważniejszych wydarzeń z życia uczelni.

CYFROWA RESTAURACJA UNIKATOWYCH ZASOBÓW BIBLIOTEKI AKADEMII TEATRALNEJ

Głównym celem projektu było ocalenie dwóch unikatowych kolekcji ze zbiorów specjalnych Biblioteki:

1. Teatralia w formie analogowej:

- teczki z dokumentacją spektakli dyplomowych
- oryginalne, niepublikowane maszynopisy sztuk

2. Materiały audiowizualne:

- nagrania video (VHS i DVD)
- płyty CD

W trakcie projektu przeprowadzono dwa równoległe procesy: digitalizację teatraliów analogowych oraz nagrań na kasetach VHS i taśmach 35 mm, a także cyfrowy transfer pozostałych materiałów audiowizualnych na stabilniejsze, nowocześniejsze nośniki, gwarantujące lepszą ochronę i łatwiejsze udostępnianie.

TECZKI Z DOKUMENTACJĄ SPEKTAKLI DYPLOMOWYCH

są gromadzone od 1977 roku, w którym powstał pierwszy spektakl dyplomowy Wielki Iwan. Wyreżyserował go Jan Wilkowski, jeden z najwybitniejszych twórców polskiego teatru lalkowego, aktor i reżyser, scenarzysta, plastyk, a także znakomity pedagog. W obsadzie spektaklu znaleźli się między innymi Piotr Damulewicz i Andrzej Zaborski, którzy dziś należą do najwybitniejszych ludzi teatru i pedagogów. Teczki zawierają fotografie, programy, afisze, zaproszenia, recenzje, teksty sztuk oraz inne dokumenty związane z konkretnym przedstawieniem. Od końca lat osiemdziesiątych dołączano do teczek rejestracje spektakli, początkowo w postaci nagrania video, następnie płyty DVD, a ostatecznie jako linki dołączone do rekordów opisu bibliograficznego. Liczba zinwentaryzowanych teczek: 154, oddano do digitalizacji: 83.

Przykłady zdigitalizowanych teczek

Dokumentacja nr 1 (DOK. 1):

Sergiusz Obrazcow, *Sergiusz Preobrażeński Wielki Iwan*

Premiera: 25 listopada 1977

Reżyseria Jan Wilkowski

Scenografia Adam Kilian

Projekt lalek Zofia Stanisławska-Howurkowa

Muzyka Jerzy Dobrzański

Udział biorą: Piotr Damulewicz, Andrzej Downorowicz, Alicja Skobiej,

Maria Sosnowska, Janusz Walesiak, Andrzej Zaborski, Jan Zanio

Teczka zawiera:

- 1 zaproszenie
- 1 afisz
- 2 fotografie
- 5 recenzji prasowych: z „Trybuny Ludu”, „Życia Warszawy”, „Naszej Trybuny”, „Trybuny Odrzańskiej” i „Gazety Współczesnej”

Fragmenty recenzji:

„Gazeta Współczesna”, nr 34/1978, autorka Bożena Frankowska: „*Wielki Iwan* Sergiusza Obrazcowa i Sergiusza Preobrażeńskiego w adaptacji Władysława Jaremy jest pierwszym przedstawieniem, zrealizowanym siłami aktorów wykształconych na białostockim Wydziale Lalkarskim warszawskiej PWST, a opracowanym pod kierunkiem reżyserskim dziekana wydziału – Jana Wilkowskiego. Wprowadzenie tego widowiska do normalnej eksploatacji w białostockim teatrze świadczy, że ocena wypadła co najmniej zadowolająco. [...] Zbudowano tu dwupoziomą scenę. Górny plan przeznaczony jest dla bohaterów utworu, dolny – zazwyczaj skryty – został odstępiony i pozwala wejrzeć w zakulisie lalkowej sceny, zobaczyć urządzenia lalkowego teatru, śledzić animacje lalek. Ten ciekawy pomysł okazał się trafny, zwłaszcza

przy warsztatowym charakterze przedstawienia, które ma pokazać umiejętności wychowanków i sukcesy pedagogiczne nauczycieli. Możemy przekonać się, jak ciężka i niewdzięczna, bo niemal anonimowa jest praca aktora – lalkarza, zobaczyć czego nauczyli się białostoccy studenci, jak zdają egzamin w pracy zespołowej”. „[...] prześledzenie naszych wrażeń na przedstawieniu najlepiej świadczy o poziomie wykonawczym: mimo ochoty, by rozpatrzyć się w tajnikach sztuki lalkarzy, raz po raz zafascynowani akcją i bohaterami – przestajemy podglądać, jak się to robi. Jest w tym niewątpliwie zastęga wykonawcy roli tytułowej. Musiał on sprostać zadaniom aktora dramatycznego – aktora na żywym planie; grać nie tylko głosem, lecz także ciałem i ruchem w przestrzeni sceny, gestem i mimiką, wchodząc w relacje z aktorami... lalkami. Andrzej Zaborski jest wyrazisty, ładnie rozwija dramatyczną ewolucję roli, mówi swobodnie”.

Dokumentacja nr 72 [DOK. 72]:

Isaac Bashevis Singer *Gimpel Głtupek*

Premiera: 9 kwietnia 1994

Adaptacja, reżyseria, choreografia Bohdan Głuszczyk

Scenografia Rajmund Strzelecki

Muzyka Piotr Hertel

Udział biorą: Robert Kropiwnicki, Jarosław Rosiński, Roman Wołosik, Andrzej Słowik, Waldemar Dolecki, Urszula Marciniak, Joanna Borer, Ewa Sierżputowska, Anna Chudek, Ida Ciesielska, Małgorzata Somerlik i Monika

Teczka zawiera:

- 1 program
- 1 zaproszenie
- 2 recenzje z „Gazety Współczesnej”

Fragment recenzji:

„Gazeta Współczesna”, 10.03.1994, autorka Janina Werpachowska:
 „Opowiadanie Izaaka Bashevisa Singera adaptował na scenę i wyreżyserował Bohdan Głuszczyk, założyciel słynnej Pantomimy Olsztyńskiej. Jego fascynacja właśnie tą formą sceniczną zaowocowała również w białostockim przedstawieniu. Chociaż aktorzy grają w maskach, to jednak są one tak zaprojektowane, że pozostawiają wykonawcom pewną swobodę w wykorzystywaniu również własnej mimiki [...]. Na szczególną uwagę zasługuje scenografia autorstwa Rajmunda Strzeleckiego. Centralne miejsce sceny wyznacza niebieska latarnia – to wokół niej rozgrywają się wszystkie sceny zbiorowe... *Gimpel Głupek* jest spektaklem przygotowanym bardzo starannie, nawet z pewnym pietyzmem. Muzykę np. konsultował znany judaista, kompozytor i muzyk Leopold Kozłowski...”

ORYGINALNE, NIEPUBLIKOWANE MASZYNOPISY SZTUK

to wartościowa kolekcja ok. 3 000 woluminów, obejmujących teksty sztuk dla dzieci i młodzieży i adaptacje sceniczne innych utworów, pochodzące z archiwów teatrów lalkowych i prywatnych kolekcji, w większości niepublikowanych i niedostępnych w innych bibliotekach, spośród których wybrano i przygotowano do digitalizacji 131 egzemplarzy, na których cyfryzację nie wystarczyło środków. Wśród maszynopisów są sztuki takich autorów jak Jan Wilkowski, Jan Ośnica, Joanna Kulmowa, Anna Świrszczyńska, Natalia Gołębska, Krystyna Miłobędzka, Henryk Ryl, Liliana Bardijewska, Maria Kann i adaptacje uznanych dzieł literackich, dokonane przez takich twórców jak Henryk Ryl, Krzysztof Rau, Henryk Jurkowski czy Włodzimierz Fetenczak.

Wybrane, przykładowe maszynopisy do przyszłej digitalizacji:

1. Jan Wilkowski *Ula z I b* (sygn. T-1677)

Jan Wilkowski to jedna z najważniejszych postaci w dziejach polskiego lalkarstwa – znakomity aktor, lalkarz, reżyser i pedagog, także dramaturg. Do najwybitniejszych spośród jego sztuk należą *Guignol w tarapatach*, *Zaczarowany fortepian*, *Spowiedź w drewnie* oraz seria sześciu sztuk o Misiu Tymoteuszu. Teksty tych sztuk, w tym w formie rękopisów, są częścią kolekcji maszynopisów białostockiego wydziału. Wilkowski stworzył także scenariusz serialu telewizyjnego *Ula z I b* i tekstu przeznaczonego do realizacji teatralnej. Bohaterką sztuki jest tytułowa Ula, która prowadzi rozmowy z dziadkiem na temat swoich życiowych problemów, takich jak relacje z rówieśnikami czy szkolne dylematy. Dzięki walorom artystycznym oraz wychowawczym sztuka ta nadal cieszy się zainteresowaniem reżyserów teatralnych. W 2007 roku zrealizował ją Robert Drobnich w Teatrze Lalek Guliwer w Warszawie.

2. Jan Ośnica *O kubiku z Czarnego Dunajca. Tryptyk Podhalański* (sygn. T-1535)

Jan Ośnica to pseudonim, pod którym pisał dla teatru Leon Moszczyński, zaliczany obok Wilkowskiego to najwybitniejszych dramaturgów polskiego teatru lalek. Większość jego sztuk nawiązywała do motywów klasycznych, często wzbogaconych o elementy nowoczesności. Do najciekawszych scenariuszy jego autorstwa zalicza się jednak te, które były inspirowane kulturą słowiańską, staropolską a także polskim folklorem, jak *Złoty klucz*, *Jak słońce o zachodzie wschodziło* czy właśnie tekst *O Kubiku z Czarnego Dunajca. Tryptyk Podhalański*.

3. Marta Guśniowska *Czerwony Kapturek* (sygn. T-325)

Marta Guśniowska należy do najwybitniejszych przedstawicieli najmłodszego pokolenia dramaturgów. Laureatka wielu nagród w konkursach dramaturgicznych. Jej teksty w inteligentny i jednocześnie humorystyczny

sposób opowiadają o takich sprawach jak przyjaźń, odmienność czy przetwarzanie stereotypów. Proponuje ona także nowe wersje klasycznych bajek, przełożone na czasy współczesne.

O *Czerwonym Kapturku* na stronie Nowohuckiego Centrum Kultury napisano „W przezabawnych dialogach napisanych przez Martę Guśniowską aktorzy zatapiają zęby niczym Wilk w drożdżowym cieście, a najśmieszniejsze lalki, jakie świat wymyślił – muppety, wcielają się w barwnych bohaterów *Czerwonego Kapturka*. [...] Autorka po raz kolejny zaskakuje swoimi nietuzinkowymi pomysłami na współczesne odczytanie klasycznych bajek, zdobywając serca dzieci, ale również dorosłych”.

NAGRANIA VIDEO: KASETY VHS ORAZ PŁYTY DVD I CD

to kolekcje zawierające rejestracje i dokumentację fotograficzną spektakli dyplomowych (wiele z nich zrealizowanych przez najwybitniejszych twórców i pedagogów, jak Krzysztof Rau, Wojciech Kobrzyński, Piotr Damulewicz, Andrzej Beya-Zaborski, Paweł Aigner), także egzaminów semestralnych (realizowanych pod opieką Tomasza Jaworskiego, Lesława Piecki, Włodzimierza Fetenczaka, Marty Rau, Barbary Muszyńskiej), zajęć ze studentami (np. Rytmiki, prowadzonej przez Henryka Żuchowskiego), warsztatów, nagrań dźwiękowych dokumentujących pracę z mikrofonem (pod opieką prof. Zdzisława Dąbrowskiego), dokumentację życia naukowego i społecznego uczelni. Zdigitalizowano 54 [z 57 przygotowanych] kaset VHS, 108 płyt DVD i 25 CD.

Przykłady zdigitalizowanych nagrań VHS:

VHS-11: Jules Renard *Rudzielec*.

Premiera: 30 marca 2005. Przekład Halina i Marek Waszkielowie, adaptacja, inscenizacja i reżyseria Eric Bass, scenografia Halina Słobodzianek, muzyka Paul Dedell.

Udział biorą: Łukasz Bugowski, Kata Csato, Aleksandra Cybulska, Katarzyna Gałasińska, Agnieszka Sobolewska, Ewa Szlachcic i Tobias Weishaupt (Stuttgart).

Recenzja z „Gazety Wyborczej – Białystok”, 2–3.04.2005, autorka Monika Żmijewska: „Humor to wszak poręczny klucz do przełamania strachu i oswojenia rzeczywistości, a tytułowy Rudzielec, ośmioletni François, udręczony przez samotność, wrogość matki, obojętność ojca i drwiny rodzeństwa – wyjątkowo tego potrzebuje. [...] Studenci opowiadają jego historię w konwencji prostego teatryku, wykorzystując olbrzymią skrzynię z przesuwanymi ściankami i – alleluja! – proste lalki. Ostatnio lalki animowane za pomocą sznurków to w białostockich teatrach towar tak deficytowy [...], że gdy tylko pojawią się na scenie, wita się je z prawdziwym entuzjazmem. A gdy jeszcze młodzi aktorzy sypią pomysłami: mamy tu i żywy plan, i świetny teatr cieni, i kpiarskie chórki, i parodię patetycznych tyrad, i zabawę językiem [zdradzmy tylko, że niemieckim i polskim, reszta ma być niespodzianką]; gdy na dodatek są naturalni, nie przyjmują wydumanych póz, grają zręcznie i lekko – to efekt jest jeden: znakomity, wart uwagi spektakl. Jest w nim coś, co mimo śmiechu skłania do refleksji i pochylenia głowy”.

VHS-45–48: Międzynarodowy Festiwal Szkół Lalkarskich.

Zapis spektakli prezentowanych podczas I i II Międzynarodowego Festiwalu Szkół Lalkarskich w Białymstoku, organizowanego przez Wydział Lalkarski AT w Warszawie w latach 2002 i 2004. Pokazy szkół z Francji, Włoch, Czech, Niemiec, Szwecji, Bułgarii oraz Polski są zapisem pracy pedagogów i studentów, a także stanowią ważny dokument dotyczący działalności białostockiego wydziału Akademii Teatralnej oraz jego historii.

Przykładowe materiały audiowizualne na płytach DVD i CD:**P-434 (DVD): *Syreniada*.**

Nagranie przedstawienia dyplomowego inspirowanego baśnią *Mata Syrenka* Hansa Ch. Andersena, baśnią sceniczną *Syrenie* Łzy Marii Siedmiograj i sonetami Wiliama Shakespeare'a.

Premiera maj 2012.

Reżyseria Jacek Malinowski

Scenografia Halina Zalewska-Słobodzianek

Udział biorą: Alicja Pietruszka, Magdalena Daniel, Paulina Sacharczuk, Maria Janus, Magdalena Bocianowska, Błażej Twarowski, Łukasz Puczko, Mateusz Smaczny.

Recenzja z „Kuriera Porannego”, 9.05.2012: „Jeśli za reżyserowanie bierze się taki twórca jak Malinowski rzecz będzie dobra. Jednak wiadomo, że bez aktorów spektakl, choćby nie wiedzieć jak dobry, nie ma racji bytu. Aktorzy, a właściwie studenci, robią to z przytupem i rozmachem. Na scenie olśniewający. Grają z rozwagą, ale bez przesadnej powściągliwości. Są pozbawieni maniery i nawet, jeśli zdarzają się pomyłki, potrafią je w świetny sposób ukryć, odwrócić uwagę widza...”

P-680 (DVD): *Molier Świętoszek*.

Nagranie przedstawienia dyplomowego. Premiera: 10 grudnia 2016

Reżyseria Paweł Aigner

scenografia i kostiumy Pavel Hubička

muzyka Piotr Klimek

konsultacje wokalne Cezary Szyfman

praca nad słowem Ewa Gajewska

asystent reżysera Roksana Miner

Udział biorą: Rafał Derkacz, Rafał Domagała, Anna Domalewska, Agnieszka Grębosz, Patrycja Kowalewska, Damian Krajczyk, Emil Lipski (III rok), Dawid

Malec, Anna Moś, Natalia Sacharczuk, Paweł Strumiński, Michał Szostak, Kamila Wróbel. Solowe partie wokalne: Małgorzata Piotrowska, Justyna Wieruszewska-Biniek, Maciej Falkiewicz/Adam Bańkowski, Rafał Derkacz, Emil Lipski.

Recenzja z „Gazety Wyborczej – Białystok”, 16.12.2016, autorka Monika Żmijewska: „Świętoszek, choć napisany w 1661 roku, to dzieło, które przechodzi przez stulecia i nadal gryzie, nadal mówi o rzeczywistości – wokół nas takich osobników, manipulujących odczuciami innych, cała rzesza: na poziomie codziennym, sąsiedzkim, na poziomie szerszym, krajowym, religijnym, politycznym, społecznym”.

Recenzja z portalu www.poranny.pl: „Rafał Domagała w roli Orgona, owego ojca zaślepionego miłością do fałszywego świętoszka, mieni się na scenie jak porządnie oszlifowany przez Pawła Aignera aktorski brylant. Błyskawicznie zmienia tonacje swojej gry, potrafi być komiczny, żałosny, a nawet demoniczny, kiedy wydobywa z gardła coś na kształt growlingu. Łatwiejsze zadanie ma Anna Domalewska, która w roli uwodzicielskiej, ale i sprytniej żony, kusi na scenie Tartuffa, by w końcu pikantnie wystrychnąć go na dudka. Zaś sam Tartuffe? Paweł Strumiński przyodziany w czarny kostium, z pewną dozą niedostępności, wyniosłości i tajemnicą zdaje się być reinkarnacją wielkiej gwiazdy polskiego rocka – Grzegorza Ciechowskiego”.

P-661 [CD]: *Pancerni*.

Dokumentacja fotograficzna spektaklu dyplomowego wg *Niech żyje wojna!!!* Pawła Demirskiego.

Premiera: 2 marca 2014

Reżyseria Konrad Dworakowski

scenografia Marika Wojciechowska

opracowanie muzyczne Piotr Klimek

wykonanie muzyki Konrad Dworakowski, Filip Gurtacz, Piotr Klimek, Eliaz Waszczuk

asystent reżysera Justyna Rożko

Udział biorą: Filip Gurtacz, Paweł Rutkowski, Eliaż Waszczuk, Katarzyna Szczodrowska, Katarzyna Gacał, Emilia Sulej, Paulina Moś, Helena Radzikowska, Małgorzata Patryn, Piotr Wiktoroko.

Opis z programu przedstawienia: „Osią dramatyczną spektaklu *Pancerni* jest sztuka *Niech żyje wojna!!!* Pawła Demirskiego. Spektakl rozgrywa się niejako na backstage’u serialu *Czterej pancerni i pies*, jednak metaforycznie toczy się za kulisami mitologii narodowej, będąc podskórną opowieścią weryfikującą polskiego bohatera zarówno w kontekście historii współczesnej jak i z punktu widzenia czasów dzisiejszych [...]. Spektakl stwarza płaszczyznę do debaty, której aktem rezurekcyjnym jest obnażenie słabości poglądów, sądów, zbiorowych teorii i mitów, prowokuje do dyskusji”.

P-103, 127, 173-176, 255 (CD): Zajęcia z mikrofonem [nagranie dźwiękowe]

Rejestracja zajęć dydaktycznych studentów białostockiego wydziału z przedmiotu Praca z mikrofonem. Prowadzący profesor Zdzisław Dąbrowski był znakomitym reżyserem i pedagogiem. Zrealizował wiele spektakli teatralnych i słuchowisk radiowych, był także twórcą Teatru Poezji.

PODSUMOWANIE

Zbiory zdigitalizowane i transferowane na nowe formaty oraz pozostałe do opracowania

1. Teczki z dokumentacją dyplomową
 - wykonano: 83 (1208 skany)
 - pozostało: 74 oraz nowe
2. Nagrania video na kasetach VHS
 - wykonano: 56 (106 godz.)
 - pozostało: 23 oraz nowe
3. Nagrania video na płytach
 - wykonano: 108
 - pozostało: 0
4. Nagrania dźwiękowe i dokumentacja fotograficzna na płytach CD
 - wykonano: 25
 - pozostało: 0
5. Maszynopisy
 - wykonano: 10 (wyłącznie ze zdigitalizowanych teczek z dokumentacją spektakli)
 - pozostało: 131

**CYFROWA RESTAURACJA UNIKATOWYCH ZASOBÓW
BIBLIOTEKI AKADEMII TEATRALNEJ – część 2 kolekcja białostocka**

Autor

Joanna Stepaniuk

Współpraca

Ewa Tarkowska

kierownik Biblioteki Akademii Teatralnej w Warszawie

Redakcja i korekta

Monika Krawul

Redakcja pod kątem dostępności

Anna Lach

Opracowanie graficzne

Marta Lachowska

WARSZAWA

Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Społeczna Odpowiedzialność Nauki / Doskonała Nauka – Wsparcie dla bibliotek naukowych; nr projektu **SONB/SP/549669/2022**; kwota dofinansowania 223 300,00 zł całkowita wartość projektu 248 300,00 zł. Tytuł projektu: Cyfrowa restauracja unikatowych zasobów Biblioteki Akademii Teatralnej.

Ministerstwo
Edukacji i Nauki